

Nr 152.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående efterskänkande av återbetalningsskyldigheten beträffande till ledamöter av vattenfallsstyrelsen oriktigt utbetalta dyrtidstillägg; given Stockholms slott den 15 februari 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Th. Borell.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 15 februari 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDAVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Departementschefen, statsrådet Borell anför:

Jag anhåller nu att få anmäla framställningar av f. d. generaldirektören och chefen för statens vattenfallsverk F. V. Hansen m. fl. om befrielse från dem ålagd återbetalningsskyldighet för belopp, som under åren 1919—1922 utbetalts såsom dyrtidstillägg till vattenfallsstyrelsens ledamöter.

Ledamöter av vattenfallsstyrelsen under åren 1919—1922 voro: under hela denna tid numera avlidne professorn vid tekniska högskolan C. J. Magnell, vilken under dessa år tillika var högskolans rektor, kabinettskammarherren A. Herlenius och vice häradshövdingen E. O. Hagelin samt under år 1919 och första halvåret 1920 skeppsredaren D. Broström och under andra halvåret 1920 ävensom åren 1921 och 1922 lantbrukaren P. H. Sjöblom.

Innan jag ingår på behandlingen av de föreliggande framställningarna, torde jag få erinra om följande:

I § 1 av kungörelsen den 30 maj 1919 (nr 262) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, vilken författning hade retroaktiv verkan från nämnda års början, upptogs arvode bland de i avlöningen ingående slag av kontanta förmåner, varå dyrtidstillägg finge uppbäras. Motsvarande stadgande fanns i de under år 1918 utfärdade författningar, enligt vilka krigstidstillägg jämlikt kungörelsen den 23 december 1918 (nr 1013) angående utbetalande av förskott å krigstidstillägg för år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst skulle utgå, ävensom i kungörelserna den 30 juni 1920 (nr 364), den 29 juni 1921 (nr 344) och den 15 juni 1922 (nr 356) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Beträffande befattningshavare, som av statens medel åtnjöt lön eller arvode för två eller flera befattningar, stadgades i berörda, under åren 1919—1922 utfärdade kungörelser, att dyrtidstillägget skulle beräknas å de sammanlagda avlöningsförmånerna och utbetalas vid den befattning, som medförde den högsta avlöningen, eller, därest avlöningarna vore lika, vid den befattning, till vilken han först blivit befordrad.

Enligt instruktionen den 31 december 1908 (nr 177) för vattenfallsstyrelsen och instruktionen den 30 juni 1920 (nr 594) för vattenfallsstyrelsen med underlydande lokalförvaltningar av statens vattenfallsverk, vilken senare instruktion trädde i kraft den 1 juli 1920 och varigenom 1908 års instruktion upphävdes, utgöres vattenfallsstyrelsen av en ordförande, benämnd i 1908 års instruktion vattenfallsdirektör och i 1920 års instruktion generaldirektör och chef för statens vattenfallsverk, samt fyra ledamöter; samtliga förordnas av Kungl. Maj:t för viss tid. I 1920 års instruktion stadgas, att styrelseledamöterna med generaldirektören dela ansvaret för statens vattenfallsverks förvaltning på sätt i instruktionen anges. I bägge instruktionerna stadgas, att vissa närmare angivna ärenden avgöras av styrelsen samfällt och övriga ärenden av vattenfallsdirektören respektive generaldirektören. Därjämte stadgas i bägge instruktionerna, att, därest styrelseledamot beträdes med fel eller försummelse i tjänsten, han därför skall tilltalas inför Svea hovrätt.

Ledamöterna av vattenfallsstyrelsen åtnjuta enligt avlöningsreglementet den 19 juni 1919 (nr 343) för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk med däri genom kungörelse den 4 juni 1920 (nr 253) gjord ändring arvode till belopp av 4,000 kronor för år.

Enligt stadgarna för tekniska högskolan den 28 juni 1901 (nr 56) ålåg det högskolans rektor bland annat att granska av kamreraren upprättade avlöningslistor och, då någon anmärkning mot dem ej förekomme, anteckna sitt godkännande därå. Enligt stadgarna den 8 april 1921 (nr 262), vilka trädde i kraft den 15 augusti samma år, åligger det högskolans förvaltnings-

nämnd, vilken utgöres av rektor såsom ordförande, prorektor såsom vice ordförande samt två professorer, bland annat att utanordna löner och anslag enligt stat eller särskilda vederbörliga föreskrifter.

Vid granskning inom *riksräkenskapsverket* av vattenfallsstyrelsens räkenskaper för åren 1919, 1920 och 1921 framställdes under år 1923 anmärkningar, att Herlenius, Hagelin, Broström och Sjöblom under dessa år fått uppbära dyrtidstillägg å dem i egenskap av ledamöter i vattenfallsstyrelsen tillkommande arvoden. Då bemälda ledamöter icke i denna sin egenskap varit att anse såsom sådana befattningshavare, som avsåges i ovanberörda kungörelser den 23 december 1918, den 30 maj 1919, den 30 juni 1920 och den 29 juni 1921, samt förty icke varit berättigade till de utgivna arvodestilläggen, anmärkte revisionen de uppburna beloppen till betalning av dem, som deltagit i besluten om de anmärkta medlens utbetalning.

Vidare anmärktes, likaledes under år 1923, vid granskning inom *riksräkenskapsverket* av tekniska högskolans räkenskaper för åren 1920, 1921 och 1922, att Magnell, som hade den högsta avlöningen av sin befattning som professor vid högskolan, fått därstädes enligt särskilda avlöningslistor uppbära dyrtidstillägg å arvode såsom ledamot av vattenfallsstyrelsen. Av samma skäl som vid framställandet av ovanberörda anmärkningar rörande vattenfallsstyrelsens räkenskaper anmärktes de sålunda utgivna beloppen till betalning av dem, som enligt gällande bestämmelser varit ansvariga för utbetalningarna, nämligen de till och med juni månad 1921 utbetalta beloppen av Magnell själv i hans egenskap av rektor vid högskolan och de därefter utanordnade beloppen av tekniska högskolans förvaltningsnämnd.

Med gillande av anmärkningarna ålade *kammarrätten* genom särskilda utslag, beträffande de anmärkta utbetalningarna i vattenfallsstyrelsen de ledamöter av styrelsen, som deltagit i de beslut, vilka legat till grund för dessa utbetalningar, samt i fråga om utanordningarna vid tekniska högskolan Magnell respektive ledamöterna av förvaltningsnämnden att — i de fall, där flera personer ålades betalningsskyldighet, gemensamt eller vilka av dem gälda gitte — till statsverket inbetala de anmärkta beloppen med öppen lämnad rätt för dem att hos vederbörande söka sitt åter efter befogenhet. I utslagen har kammarrätten åberopat av *riksräkenskapsverket* anförda grunder samt i de utslag, som avse anmärkningar vid räkenskaper för tid efter den 1 juli 1920, därjämte, att i allt fall arvodenas belopp, i vad de belöpte på tiden efter sistnämnda dag, bestämts med hänsyn därtill, att dyrtidstillägg ej därå skulle utgå.

Beträffande de i kammarrättens utslag utdömda beloppen samt de personer, som ålagts att inbetala de särskilda beloppen, må hänvisas till nedanstående sammanställningar.

År, under vilket beloppen ut- betalats	Tillhoppa utbetalt till								Summa Kronor	Kammar- rättens utslag den	Enligt utslagen solidariskt betal- ningsskyldiga leda- möter av vatten- fallsstyrelsen
	Herlenius Kronor	Hagelin Kronor	Broström Kronor	Sjöblom Kronor							
1919.....	2,111 98	2,111 98	2,111 98	—	—			6,335 94	³⁰ / ₁₀₀ 1924		{ Hansen, Magnell, Herlenius och Hage- lin.
1920.....	2,909 49	2,846 94	1,056 —	1,978 59				8,791 02	³⁰ / ₁₀₀ 1924		{ Hansen, Magnell, Herlenius och Hage- lin för 3,168 kro- nor; nämnda perso- ner jämte Sjöblom för 5,623 kronor 2 öre.
1921.....	2,811 13	2,713 93	—	—	2,985 73			8,510 79	³⁰ / ₁₀₀ 1924		{ Hansen, Magnell, Herlenius, Hagelin och Sjöblom.
1919—1921	7,832 60	7,672 85	3,167 98	4,964 32	23,637 75			—			—

Avlöninglistor, enligt vilka beloppen utbetalts	Tillhoppa utbetalt till Magnell Kronor	Kammar- rättens utslag den	Enligt utslagen betal- ningsskyldiga vid Tekniska högskolan
Listor, en avseende retroaktivt tillägg för första halvåret 1920 och de öv- riga upprättade i september och de- cember 1920 samt mars och juni 1921	3,226 09	³⁰ / ₁₀₀ 1924	Magnell.
Listor, upprättade i september och december 1921 samt mars 1922.....	1,601 21	⁷ / ₁₀₀ 1926	{ Förvaltningsnämndens leda- möter (Magnell samt pro- fessorerna H. Pleijel, J. Petrén och C. Heuman) so- lidariskt.
Listor, upprättade i juni och septem- ber 1922.....	830 56	⁷ / ₁₀₀ 1926	{ Förvaltningsnämndens leda- möter (professorerna H. Pleijel, J. Petrén, C. Heu- man, H. Kreüger och T. Lindmark) solidariskt.
¹ / ₁₀₀ 1920 — ³⁰ / ₁₀₀ 1922	5,657 86	—	—

De till återbetalning utdömda beloppen uppgå alltså till sammanlagt 29,295 kronor 61 öre.

Över kammarrättens ovanberörda utslag anförde samtliga vederbörande *besvär*, därvid androgs huvudsakligen följande:

Efter en redogörelse för den ställning, som vattenfallsstyrelsen intager inom statsförvaltningen, anfördes, att ledamöterna i vattenfallsstyrelsen ingalunda kunde likställas med andra statliga verks fullmäktige, vilka ej åtnjöt dyrtidstillägg å arvoden för sina uppdrag, utan måste vattenfallsstyrelsens ledamöter särskilt på grund av den beslutanderätt, som ålåg dem, anses vara verkliga befattningshavare i statens tjänst. Det vore att märka, att i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegraf

verket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk vore i 42 § upptagen, bland andra, ledamot i vattenfallsstyrelsen med ett arvode av 4,000 kronor. Ledamot av vattenfallsstyrelsen vore alltså att anse såsom befattningshavare i statens tjänst och uppbure arvode, som blivit av Konung och riksdag till siffran bestämt. Det före ikraftträdandet av nämnda avlöningsreglemente stadgade arvodet av 2,000 kronor hade bestämts på enahanda sätt. Utbetalningarna av dyrtidstillägg hade skett i överensstämmelse med härför gällande bestämmelser. Kammarrättens uttalande, att arvode till ledamot av vattenfallsstyrelsen för tiden efter den 1 juli 1920 bestämts med hänsyn därtill, att dyrtidstillägg ej därå skulle utgå, hade avseende endast å de i propositionerna nr 391 och 395 till 1919 års riksdag föreslagna fullmäktige i vattenfallsstyrelsen. I förstnämnda proposition hade departementschefen anført, att i fråga om då föreliggande förslag till höjda arvoden för fullmäktige hos telegraf-, järnvägs- och vattenfallsstyrelsen samt överrevisor vid statens järnvägar och vattenfallsverk hade han, då dyrtidstillägg icke tillkommit innehavarna av dessa uppdrag, intet att erinra. Då riksdagen i anledning av förnyat förslag härom år 1920 bibehöll organisationen med ledamöter i vattenfallsstyrelsen samt bestämde arvode åt dem, hade icke förekommit något motsvarande uttalande.

Vad beträffade i anmärkningarna citerat uttalande i propositionen nr 2 till 1923 års riksdag med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, att begreppet befattningshavare i statens tjänst förutsatte tjänstgöringsskyldighet i detta ords vanliga bemärkelse och att enbart representantskap vid vissa styrelser, såsom fullmäktiginstitutionen och ledamotskapet i vattenfallsstyrelsen, icke kunde anses såsom befattning i statens tjänst, så kunde ett dylikt uttalande icke på något sätt tillerkännas en retroaktiv verkan. Detta framginge även av nyss citerade uttalande, då däri uttryckligen framhölles, att det anginge tillämpligheten av den kungörelse, vartill förslag då framlades.

Regeringsrätten meddelade den 11 september 1928 utslag i samtliga anmärkningsmålen.

Beträffande anmärkningsmålet angående vattenfallsstyrelsens räkenskaper för år 1919 funno regeringsrättens flesta ledamöter ej skäl att göra ändring i kammarrättens utslag. I fråga om målen rörande nämnda styrelses räkenskaper för åren 1920 och 1921 samt Magnells besvär i målen rörande tekniska högskolans räkenskaper funno regeringsrättens flesta ledamöter på de i anmärkningarna åberopade grunderna ej skäl att göra ändring i det slut, vartill kammarrätten i de överklagade utslagen kommit.

I samtliga dessa mål fann en ledamot av regeringsrätten, att klagandena i sin egenskap av ledamöter i vattenfallsstyrelsen måste anses vara att hänföra till befattningshavare i statens tjänst, vilka i åberopade kungörelser avsåges, samt — vad beträffar samtliga mål utom målet rörande vattenfallsstyrelsens räkenskaper för år 1919 — att icke, såvitt visats, i annan ordning för i målen ifrågakomna tider meddelats bestämmelse, att dyrtidstillägg enligt kungörelserna ej skulle till ledamot i vattenfallsstyrelsen utgå. På grund härav fann bemälda ledamot av regeringsrätten skäligt att med ändring av kammarrättens utslag förklara riksräkenskapsverkets i målet förda talan icke kunna bifallas.

Vad beträffar de av tekniska högskolans förvaltningsnämnd anförda besvaren i målen rörande högskolans räkenskaper, fann regeringsrätten, då förvaltningsnämnden icke ägde behörighet att mot kammarrättens utslag fullfölja talan, sagda besvär icke kunna upptagas till prövning.

I samtliga målen rörande tekniska högskolans räkenskaper hemställde regeringsrätten i anledning av Magnells besvär, att Kungl. Maj:t måtte med avseende å förekomna omständigheter bereda vederbörande ersättning för vad som visades hava utgivits på grund av Kungl. Maj:ts beslut. Två ledamöter av regeringsrätten ansågo, att sådan hemställan bort göras jämväl i målen rörande vattenfallsstyrelsens räkenskaper.

I särskilda till Kungl. Maj:t ingivna skrifter hava dels Hansen, Herlenius, Hageliu och Sjöblom och dels stärbhusdelägarna efter Magnell, vilken avlidit den 12 september 1928, hemställt om befrielse från dem enligt regeringsrättens ovanberörda utslag åliggande betalningsskyldighet ävensom att, därest de utdömda beloppen av dem uttoges, ersättning måtte beredas för vad de visade sig hava utgivit på grund av sagda utslag. Till stöd härför har åberopats vad förut i målen anförts samt att med hänsyn till förekomna omständigheter starka billighetsskäl talade för bifall till ansökningarna. Magnells stärbhusdelägare hava dessutom anført, att skälen för befrielse från återbetalningsskyldighet i särskild grad finge ökad betydelse, då genom Magnells fränfalle de ekonomiska förhållandena för dennes änka högst avsevärt förändrats. Därjämte har upplysts, att behållningen i Magnells dödsbo belöpte sig till omkring 110,000 kronor, därav en villa och fordringar å sammanlagt 46,390 kronor.

I utlåtande den 29 januari 1929 har *statskontoret* anført:

Statskontoret tilläte sig erinra, att 1928 års riksdag på därom väckt motion medgivit (skrivelse nr 104), att till vissa befattningshavare oriktigt utbetalt dyrtidstillägg å dem i egenskap av vikarierande undervisningsråd hos skolöverstyrelsen tillkommande dagarvode finge efterskänkas i de fall, där utbetalningarna skett, innan de som redogörare ansvariga första gången erhållit del av riksräkenskapsverkets anmärkningar rörande ifrågavarande utbetalningar.

För bifall till den nu gjorda ansökningen talade billighetsskäl, som syntes lika vägande som de, vilka torde hava föranlett nyssberörda medgivande av riksdagen.

Det syntes nämligen otvivelaktigt, att de felaktiga utbetalningarna föranletts därav, att vederbörande författningsbestämmelse varit svårtolkad. Vid sådant förhållande och då anmärkning från riksräkenskapsverkets sida framställets först efter det samtliga nu ifrågavarande utbetalningar blivit gjorda, måste vederbörande sakägare anses hava i god tro mottagit ifrågavarande avlöningsbelopp, som för visso redan för länge sedan vore konsumerade. Genom den stegring i penningvärdet, som under de senare åren ägt rum, skulle en återbetalning av sagda belopp ställa sig mycket mera betungande nu än om den skett kort tid efter det beloppen uppburits.

Med stöd av det anförda och då med hänsyn till storleken av de belopp, som här avsåges, den väckta frågan torde böra underställas riks-

dagens prövning, har statskontoret hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att ifrågavarande, till ledamöter i vattenfallsstyrelsen utbetalta dyrtidstillägg måtte efterskänkas.

Sedan Kungl. Maj:t den 1 februari 1929 föreskrivit, att regeringsrättens utlåtande skulle inhämtas över ansökningarna, har *regeringsrätten* den 4 februari 1929 beträffande Hansens, Herlenius', Hagelins och Sjöbloms ansökning hemställt, att Kungl. Maj:t måtte med avseende å förekomna omständigheter bereda vederbörande ersättning för vad som visades hava utgivits på grund av ovanberörda utslag den 11 september 1928 samt i fråga om Magnells stärbhusdelägares ansökning hänvisat till vad av regeringsrätten hemställts i sammanhang med prövning den 11 september 1928 av Magnells besvär.

Slutligen hava professorerna H. Pleijel, J. Petré, C. Heuman, H. Kreüger och T. Lindmark i två till Kungl. Maj:t ingivna skrifter hemställt om befrielse från den dem enligt kammarrättens ovanberörda utslag den 7 juni 1926 åliggande betalningsskyldigheten.

Enligt vad jag inhämtat, har någon återbetalning på grund av regeringsrättens och kammarrättens oförmälda utslag ännu icke ägt rum. Med hänsyn till omständigheterna i förevarande fall anser jag mig böra tillstyrka, att den vederbörande genom nämnda utslag ålagda återbetalningsskyldigheten beträffande till ledamöter av vattenfallsstyrelsen oriktigt utbetalta dyrtidstillägg må efterskänkas. Härtill torde riksdagens medgiva vande böra inhämtas.

Departements-
chefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att återbetalningsskyldigheten beträffande ifrågavarande, till ledamöter av vattenfallsstyrelsen oriktigt utbetalta dyrtidstillägg må efterskänkas.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Waldemar Wiens.